

AXBOROTLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA KADRLAR ZAXIRASINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY-FALSAFIY XUSUSIYATLARI

Tolibjon ERGASHEV – f.f.b.f.d., (PhD)

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi

Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi

Jizzax viloyat filiali bosh inspektori

Annotatsiya: Ushbu maqolada axborotlashgan jamiyat sharoitida kadrlar zaxirasini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy xususiyatlari, zamonaviy korxonalar va tashkilotlarda inson resurslarini boshqarish, kadrlar zaxirasini shakllantirish, zaxira xodimlar bilan ishlash va salohiyatli kadrlar zaxirasi imkoniyatlaridan unumli foydalanish jamiyat taraqqiyotida muhim omil ekanligi falsafiy tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: inson resurslari, kadrlar zaxirasi, inson kapitali, inson intellekti, zaxira xodimlar, salohiyatli kadrlar, falsafiy tahlil, davlat fuqarolik xizmati.

Bugungi axborotlashayotgan jamiyat sharoitida inson resurslarini boshqarish tobora strategik vazifaga aylanib bormoqda. Globallashuv davrida yer yuzidagi barcha davlatlarda inson va uning intellektual salohiyati, bilimi eng muhim resurs sifatida qadrlanmoqda. Bizning yurtimizda ham bu sohada aniq va maqsadli ishlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy islohotlar jarayonida yuqori malakali, mahoratli kadrlar tarkibini shakllantirish, davlat xizmatchilarining kasbiy va shaxsiy sifatlarini oshirish, salohiyatiga qarab yuqori lavozimlarga ko‘tarish va buni qonunchilik hamda me‘yoriy hujjatlar bo‘yicha sezilarli ishlar olib borilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev raisligida 2022 yil 4 avgust kuni davlat xizmatini isloh qilish va boshqaruvda natijadorlikni oshirish choratadbirlari yuzasidan bo‘lib o‘tgan yig‘ilishda davlat rahbari tomonidan davlat fuqarolik xizmati sohasida milliy kadrlar zaxirasini yaratish va shakllantirib borish bo‘yicha qator topshiriqlar bergan edi.

Kadrlar zaxirasini shakllantirish bo‘yicha berilgan topshiriqlar so‘ngi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilgan ma‘muriy islohotlarning mantiqiy davomidir. Davlat rahbarining xalqchil siyosati sababli davlat xizmatchilari aholiga yanada yaqinroq bo‘ldi. Xalqni tinglash, byudjet mablag‘larini fuqarolar talabiga binoan yo‘naltirish, yangicha “mahallabay” ishlash tizimi joriy qilindi. Davlat xodimlarga samarali faoliyati uchun munosib sharoitlar yaratildi.

Davlat rahbari Oliy Majlis palatalari qo‘shma majlisidagi nutqida: “Navbatdagi muhim vazifa – markaziy idoralarni transformatsiya qilish orqali fuqarolarga xizmat

qiladigan ixcham va samarali boshqaruv tizimini yaratish”¹ ekanini aytgan edilar.

Davlatimiz rahbari keltirgan ma'lumotlarga ko'ra, vazirliklar markaziy ijroiya idora rahbarlarning 40 foizi tuman darajasida, tuman darajasidagi rahbarlarning 60 foizi viloyat yoki respublika idoralarida faoliyat ko'rsatmagan va bu davlat xizmatida oqsoqliklarga olib kelayotganligigi bo'yicha tanqidiy baho berilgan edi.

Davlat rahbari tashabbusi bilan idoralarida “mahalladan – respublikagacha” tamoyili asosida kadrlarni lavozimlar pog'onasida kar'era modeli asosida ko'tarilishi tizimini joriy etish bo'yicha lozimligi, alohida ta'kidlandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 3 oktyabrdagi «O'zbekiston Respublikasida kadrlar siyosati va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5843-son Farmonida davlat fuqarolik xizmati masalalari bo'yicha vakolatli organning mavjud emasligi davlat organlari va tashkilotlarida yagona kadrlar siyosatini olib borishga, xodimlarni samarali boshqarish va inson resurslarini rivojlantirishga, malakali kadrlar zaxirasini raqobat asosida shakllantirishga hamda ular tomonidan davlat fuqarolik xizmatchilarining vakant lavozimlari o'z vaqtida egallanishiga yo'l qo'yilmayotganligi ta'kidlangan. Shundan kelib chiqib, milliy, respublika, tarmoq va hududiy darajalarda professional tayyorlangan samarali kadrlar zaxirasini shakllantirish, davlat fuqarolik xizmatiga eng malakali nomzodlarni saralab olish uchun xususiy bandlik agentliklarini faol jalb etish va zamonaviy outsorsing shakllaridan foydalanish, milliy kadrlar zaxirasini boshqarish, davlat fuqarolik xizmati lavozimlarining davlat reestrini yuritish, shuningdek, davlat fuqarolik xizmatchilari vakant lavozimlarining yagona ochiq portalini tashkil etish va yuritishni muvofiqlashtirish buyicha mas'ul organ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Huzuridagi Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tashkil etildi. Agentlik davlat fuqarolik xizmatida kadrlar zaxirasini shakllantirib boradi.

O'zbekiston Respublikasining 2022 yil 8 avgustdagi “Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida”gi O'RQ-788-sonli Qonunining 4-moddasiga² asosan, davlat fuqarolik xizmati - davlat xizmatining bir turi bo'lib, O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining davlat fuqarolik xizmati lavozimlaridagi davlat organlari vakolatlari amalga oshirilishini ta'minlashga doir haq to'lanadigan kasbiy faoliyatini ifodalaydi. Fuqarolik xizmatida kadrlar zaxirasini shakllantirishning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- fuqarolarning fuqarolik xizmatiga kirishdagi tengligini ta'minlash;
- fuqarolik xizmatidagi lavozimlarni o'z vaqtida to'ldirish; – fuqarolik xizmatining yuqori malakali, mahoratli kadrlar tarkibini shakllantirishga ko'maklashish;

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti <https://president.uz/uz/lists/view/5398>

² O'zbekiston Respublikasining “Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida”gi Qonuni <https://lex.uz/uz/docs/6145972>

– fuqarolik xizmatchilarining lavozim pog'onalarida o'sishiga ko'maklashish.

Milliy kadrlar zaxirasi – bu malakali kadrlar to'g'risidagi axborotni o'z ichiga olgan, davlat fuqarolik xizmatini malakali kadrlar bilan to'ldirilishini ta'minlaydigan ma'lumotlar bazasi hisoblanadi. Zaxira “amaldagi zaxira” va “istiqbolli davlat fuqarolik xizmatchilari” dan iborat. Milliy kadrlar zaxirasi davlat sektorida rahbar kadrlar tarkibini barqaror ta'minlash, uning sifatini yaxshilash, davlat xizmatchisining kasbiy bilimini oshirish hamda xizmatda lavozimi bo'yicha ko'tarish maqsadida shakllantiriladi. Zaxirani shakllantirish va yuritish Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tomonidan davlat boshqaruvi organlari hamda mahalliy ijroiya hokimiyati organlari bilan birgalikda amalga oshiriladi.

Davlat fuqarolik xizmatida kadrlar zaxirasi – bu istiqbolli davlat xizmatchilari, professional mahoratga ega nomzodlar, ishchan, va axloqiy psixologik sifatlarga ega, turli lavozimlarda o'zini yaxshi tomonlama ko'rsata oladigan, kerakli tayyorgarlikdan o'tgan va navbatdagi lavozimni egallashga qodir, maxsus shakllantirilgan va belgilangan tartibda mezonlarga asoslangan guruhdir. Ya'ni, kadrlar zaxirasi - bu u yoki boshqa taklif etilgan lavozim talablariga javob beradigan, tizimli maqsadli malakaviy tayyorgarlikdan o'tgan tanlangan boshqaruv faoliyatini boshqarish qobiliyatiga ega bo'lgan rahbarlar va mutaxassislar guruhidir.

Davlat fuqarolik xizmatida kadrlar zaxirasini shakllantirishdan asosiy maqsad bu, demokratik o'zgarishlarni amalga oshirish jarayonida davlat xizmatida tayyor bo'lgan, tanlov, saralash, joy-joyiga qo'yish, kadrlarni tayyorlash va lavozim bo'yicha ko'tarish, davlat xizmatiga mos vazifa va masalalarni samarali, professional imkoniyatli amalga oshirishdir.

Milliy kadrlar zaxirasiga munosib nomzodlarni saralab olish maqsadida ularning bilimi, psixologik holati va rahbarlik ko'nikmasi baholab borilmoqda. Nomzodning salohiyatini baholash - test sinovlari, “360 daraja” o'rganish va assessment usullarini o'z ichiga oladi. Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi, Davlat boshqaruvi akademiyasi va yurtimizdagi oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda zaxiraga olingan kadrlar uchun muntazam ravishda vebinarlar, amaliy mashg'ulot va seminar-treninglar hamda rahbarlarga biriktirgan holda dublyorlik asosida stajirovkalarni tashkil etilmoqda.

Kadrlar zaxirasiga Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tomonidan respublika bo'ylab jami 1000 nafar, jumladan, Jizzax viloyatidagi 309 ta mahalla fuqarolar yig'inlarida faoliyat yuritib kelayotgan hokim yordamchilari, yoshlar yetakchilari hamda xotin-qizlar faollaridan 32 nafar eng salohiyatli nomzodlar tanlov asosida saralab olindi. Nomzodlarning “Shaxsiy rivojlanish rejalari”dan kelib chiqqan holda kasbiy kompetentsiyasini doimiy ravishda oshirish va rivojlantirish maqsadida qisqa muddatli malaka oshirish kurslari hamda stajirovkalar tashkil etildi. Saralab olingan nomzodlar, hududiy, tuman va shahar darajasidagi davlat hokimiyati va boshqaruvi

organlarida stajirovka o'tadilar va tajribali tashkilot rahbarlarga dublyorlik asosida biriktirilishi natijasida tajriba almashish tizimi yo'lga qo'yildi.

Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tomonidan 2022 yilda hududiy va tuman (shahar) darajasidagi davlat hokimiyati organlarining rahbarlik lavozimlariga zaxira kadr sifatida tavsiya etishda munosib nomzodlarni saralab olish va tayyorlash bo'yicha yangicha tizim – "Milliy kadrlar zaxirasi" yaratildi. Agentlikning Jizzax viloyati filiali tomonidan Jizzax viloyat hokimi qaroriga asosan shakllantirilgan ishchi guruh faoliyat olib bordi, kadrlar zaxirasiga munosib nomzodlarni saralab olishda 160 dan ortiq nomzodlarning aqliy salohiyati, boshqaruvchilik tajribasi va mehnat faoliyati o'rganildi, nomzodlar orasidan 81 nafar munosib nomzod zaxiraga kiritildi. Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tomonidan ishlab chiqilgan maxsus elektron platforma (zaxira.argos.uz) orqali nomzodlar to'g'risida ma'lumotlar bazasi shakllantirildi.

Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tomonidan ishlab chiqilgan kadrlar zaxirasi tizimlari ("Milliy kadrlar zaxirasi" va "Salohiyatli kadrlar zaxirasi") – davlatimiz rahbari aytganlaridek, rahbarlikka tasodifan kelib qolishning oldini olish, milliy, respublika, tarmoq va hududiy darajalarda professional kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi. Bugungi kunda Agentlik tomonidan kadrlar zaxirasi tizimi rivojlangan mamlakatlar tajribasi va milliy amaliyot asosida yanada takomillashtirilmogda.

Hozirgi kunda barcha sohani rivojlantirishda va korrupsion holatlarning oldini olish maqsadida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, xususan, elektron ma'lumotlarni jamlash, qayta ishlash va undan foydalanish jarayonlarini raqamlashtirish muhim ahamiyat kasb etmogda.

Ma'lumki, xodimlarni boshqarish jarayonida har bir tashkilot ishga qabul qilish, ishdan bo'shatish, ish haqini belgilash, mukofotlar berish, rag'batlantirish va jazo choralarini qo'llashning o'ziga xos tartibiga ega. Shu bilan birga, tizim samarali bo'lishi uchun xodimlarni boshqarish kadrlar siyosatiga asoslangan bo'lishi kerak, u ham lavozimga ko'tarilish uchun optimal kadrlar zaxirasini yaratish dasturiga asoslanishi kerak³.

Zaxiradagi xodimlar to'g'risida qayta ishlanishi kerak bo'lgan juda keng ma'lumotni hisobga olgan holda, zamonaviy bulutli kompyuter texnologiyalaridan foydalanish tavsiya etiladi. Ularning yordami bilan zaxiraga olinganlarning fazilatlarini baholashni qiyosiy hisoblash tartiblarini amalga oshirish mumkin bo'ladi, shu jumladan, ularni eng muhim sifatlari bo'yicha taqqoslash mumkin. Umuman olganda, dasturiy mahsulotlar yordamida ishbilarmonlik fazilatlarini ko'p mezonli taqqoslashni amalga oshirish va kadrlar zaxirasining zarur tarkibini shakllantirish uchun turli tashkiliy-axborot modellari, algoritmlari va dasturiy paketlarini qo'llash

³ T.Ergashev. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. Выпуск журнала №44, Часть-9, май-2024, С-64-70, <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/13502>

mumkin bo`ladi. Shuni ta`kidlash kerakki, zamonaviy axborot va kompyuter vositalaridan foydalanish bilan har qanday tashkilotning barcha boshqaruv darajalaridagi xodimlarning samaradorligi ko`psatkichlari aniqlanadi. Bundan tashqari, kompyuter texnologiyalari kadrlar zaxirasini shakllantirish bo`yicha yanada oqilona qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytadigan bo`lsak, Davlat fuqarolik xizmatining barcha yo`nalishlarida kadrlar zaxirasini shakllantirish va zaxiradagi nomzodlarning boshqaruv kasbiy imkoniyatlarini rivojlantirib borish ishi ilmiy asoslangan tizimli yondashuvni talab etadi. Kadrlar zaxirasi bilan ishlashda inson resurslari imkoniyatlarini e`tiborga olish, oliy ta`limda bilim berish jarayonida talabalar orasidan rahbarlikka moyilligi bor, o`z ustida ishlaydigan yoshlar orasidan zaxiralarni shakllantirish lozim. Davlat fuqarolik xizmati sohasida faoliyat olib borayotgan davlat xizmatchilarida stressga bardoshlilik, ruhiy va aqliy bosimni yengib o`tishda hamkasblar va jamoaning qo`llab-quvvatlashi, sog`lom yoshlarni davlat fuqarolik tizimiga olib kirish sohada kadrlar, ayniqsa rahbar kadrlar imkoniyatlarini to`la ro`yobga chiqarish, natijada tashkilot va muassasalarda ish samaradorligining yuqori darajasiga erishish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti
<https://president.uz/uz/lists/view/5398>
2. O`zbekiston Respublikasining “Davlat fuqarolik xizmati to`g`risida”gi Qonuni
<https://lex.uz/uz/docs/6145972>
3. T.Ergashev. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. Выпуск журнала №44, Часть-9, май-2024, С-64-70,
<https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/13502>